

ეთერ ინწკირველი

ბიბლიური ნარკვნის ლებენლის ასახვა აჭარისა და
ჩვენებურების ხალხურ ტრადიციებში

თუკი საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში ნოეს კიდობანთან დაკავშირებული მოტივები ძირითადად ნარკვნების სახით არსებობს, აჭარის ფოლკლორულ-ეთნოგრაფიულ ყოფაში ის ხშირად გვხვდება არა მხოლოდ ნარკვნების სახით, არამედ რიტუალებსა და ხალხურ ტრადიციებში.

გასაკვირი არ უნდა იყოს, რომ ქართულ ფოლკლორში წარღვნის მოტივი ყველაზე მრავლად აჭარის ზეპირსიტყვიერებაშია წარმოდგენილი, რაც ცხადია, ზღვის თემის აქტუალობით არის განაპირობებული.¹ უპირველეს ყოვლისა, თვალშისაცემია ზღვის თემთან დაკავშირებული ლექსიკა: კიდობნის ნაცვლად აჭარულ ფოლკლორში შეიძლება შეგვხვდეს “გემი“, “პარახოლი“, და “კონალი“ (თურქ. “სახლი“, “ბინა“), რაც გურულ დიალექტში გვხვდება “კონანის“ სახით და ნიშნავს კუბოს. კიდობნის გემით ჩანაცვლება კი ფოლკლორისთვის ნორმალური მოვლენაა, მაგრამ ამით დაკნინებულია კიდობნის ფუნქცია. შუა საუკუნეების ხელოვნებაში ხშირად ნოეს კიდობანს გემის და საზღვაო ხომალდის სახით გამოსახავდნენ. თორას ორიგინალურ ტექსტში კიდობნის ნაცვლად გვხვდება სიტყვა “თება“, რაც ნიშნავს კიდობანს და არა ნავს ან გემს. მიქელანჯელო კი, თაღმუდის განმარტებათა თანახმად, სიქსტის კაპელაზე ხატავს არა საზღვაო ხომალდს, არამედ სწორედ კიდობნის/კოლოფის ფორმის ნაგებობას და, ერთი შეხედვით, ტაძრის შთაბეჭდილებას ტოვებს, რითიც, რასაკვირველია, იმას მიანიშნებს, რომ კიდობანი მხოლოდ უფლის ნებით უნდა გადარჩენილიყო და არა გემის გამძლეობის ხარჯზე (ბ. ბლეჩი, 2009, გვ. 191).

აშურა. მარტის მთვარის მეათე დღეს მაჰმადიანი აჭარლები დღეობა აშურას დღესასწაულებზე.² ყველა ოჯახში მზადდება რიტუალური კერძი “აშურა“. “ეს საგანგებოდ შეზავებული წვნიანი საჭმელია, რომელშიაც უნდა იყოს თითო ან ორი მარცვალი ყველა იმ თესლისა, რასაც ადამიანი თესავს და საჭმელად ხმარობს. მაგ., აშურაში ურევია: ხორბალი, ბრინჯი, სიმინდი, მხალი, ქინძი, ქერი, ფეტვი და სხვა მრავალი, რაც აჭარაში ითესება“ (ჯ. ნოლიდელი, 1971, გვ. 61). ხალხური ტრადიციით, აშურას დღეობა ნოეს კიდობანთან არის დაკავშირებული და კერძის დამზადებაც უკავშირდება კიდობნის ბინადართა მიერ შიმშილის მოსაკლავად უკანასკნელი მარცვლებისგან მომზადებულ წვნიანს, როცა კიდობნიდან გადმოსულებს ყველანაირი მარაგი ამოწურული ჰქონდათ და ნარჩენების შეგროვება დაიწყეს.

¹ ეს საკითხი საფუძვლიანად აქვს შესწავლილი ბათუმელ მკვლევარს, გიორგი მახარაშვილს, თავის ნაშრომში - წარღვნის მოტივი აჭარულ ფოლკლორში // ქართველი მუსლიმები თანამედროვეობის კონტექსტში, ბათუმი, 2010, გვ. 232-345. ვეყრდნობით რა ბათუმელი მკვლევრის მიერ მოძიებულ ფოლკლორულ მასალას, ჩვენ მხოლოდ რამდენიმე სიხლით შემოვიფარგლებით.

² მთვარეს, რომელზედაც აშურას დღესასწაულებზე, “აშურას მთვარეს“ ეძახიან (ფოლკლორი 1970, გვ. 32); ტერმინი “აშურა“ უნდა ნიშნავდეს “შერეულს“ (მ. მახარაშვილი, 2010, გვ. 330).

თურქეთში მცხოვრები ქართველების ლეგენდების მიხედვითაც, ნოე აშურას ამზადებს ხმელეთზე გამოსვლის მეთე დღეს. ჩვენებურების აშურა აუცილებლად რძისგან მზადდება. ჩვენებურების ფოლკლორშივე გვხვდება ისეთი ვარიანტიც, როცა მარცვლებს აშურას მოსამზადებლად კრეფენ არა მხოლოდ ადამიანები, არამედ ფრინველები, ცხოველები და ყოველი სულიერი მონაწილეობს მის მომზადებაში (შ. ფუტკარაძე, 1993, გვ. 386).

აშურას კერძის კომპონენტებს თუ დავუკვირდებით, დავინახავთ, რომ ეს ტრადიციულად ნოეს კიდობანთან დაკავშირებული კერძი შეიცავს როგორც ესქატოლოგიის, ისე კოსმოგონიის ნიშნებს: სხვადასხვა თესლი წვნიანში წარღვნიებული წყლებიდან სამყაროს ახლად დაბადების სიმბოლური ასახვაა, უფრო კონკრეტულად კი მიანიშნებს ესქატოლოგიისა და კოსმოგონიის, როგორც დასასრულისა და დასაწყისის ურთიერთმიმართებას, სამყაროს კვდომისა და ხელახლა დაბადების გარდაუვალობას. აშურა კერძს თითქოს ერთიანობაში მოჰყავს წყლისა და მიწის სტიქია. აშურა კერძი ძველი აჭარელის მსოფლმხედველობას ასახავს, რომელმაც მითოლოგიური წარმოდგენები სამყაროს კვდომა-აღდგომის შესახებ კერძის საშუალებით გამოხატა.³

გ. მახარაშვილი იკვლევს რა აშურას გენეზისს, მოჰყავს უხვი მასალა, რაც აშურას დღესასწაულის შესახებ წარმომავლობას შეიძლება ადასტურებდეს. მისი აზრით, აშურა, შესაძლოა, ამინდის ღვთაებისადმი მიძღვნილი მისტიკის ნაწილი იყოს, როგორც რიტუალური კერძი. არგუმენტად აჭარის ფოლკლორულ-ეთნოგრაფიულ ყოფაში, კერძოდ ამინდის მართვის მაგიურ რიტუალში აშურას დამზადების ტრადიცია მოჰყავს. მაგ., გვალვიან ამინდებში წვიმის მოსაყვანად აწყობენ “ლაზარისა”: ცეკვა-თამაშით დაივლიან გოგო-ბიჭები სოფელს, შეაგროვებენ სურსათს, მერე ყველაფერს ერთად ხარშავენ და ქვრივ-ობლებს ურიგებენ, ხოლო კერძს “აშურას” უწოდებენ (გ. მახარაშვილი, 2010, გვ. 331). ლაზარობის დღესასწაულს მკვლევარი ფუნქციურად აკავშირებს მის ყველაზე უფრო არქაულ - აშურულ წეს-ჩვეულებას, რომლის მიხედვითაც, ეს უძველესი ხალხი ღვთაება “აშურას” (ტაროსის ღმერთი) ეთაყვანებოდა. და გამორიცხული არც არის, რომ აშურას მომზადებით ნოე მადლობას სწირავს ტაროსის ღვთაებას, რომელმაც წარღვნიდან იხსნა კაცობრიობის მომავალი (გ. მახარაშვილი, 2010, გვ. 335). მაგრამ “აშურას” კავშირი ამინდის მფარველ ღვთაებასთან დროთა განმავლობაში გაფერმკრთალდა, რადგან ერთეულ შემთხვევებში გვხვდება; ჩვენებურების ფოლკლორულ ყოფაში არსებული დიდი წარღვნის ლეგენდის ვარიანტთა მიხედვით, “აშურა” მზადდება საგაზაფხულო ბაირამის დროს, როგორც მისი აუცილებელი ატრიბუტი, ხოლო მისი ძირები უკავშირდება ნოეს კიდობანს. ე. ი. აშურას განვითარების ასეთ გზას ვხედავთ: მისი ძირები ნოეს კიდობანს უკავშირდება, სახელწოდება - ამინდის ღვთაებას, ხოლო რიტუალურად დადასტურებულია ბაირამის შემადგენელ ნაწილად.

³ ხოჯა შამილისეული წარღვნის ლეგენდის ვარიანტი აშურას დღესასწაულის შესახებ გვამცნობს, რომ სწორედ ამ დღეს გაჩნდა ცა და დედამიწა, ამ დღეს მოხდა ადამისდროინდელი ცოდვების შენდობა. სოლომონ ბრძენს ამ დღეს მიეცა ხელმწიფობა და მომავალშიც სწორედ ამ დღეს უნდა მოხდეს წარღვნა, ანუ მეორედ მოსვლა (გ. მახარაშვილი, 2010, გვ. 337).

სადილის მიტანის ტრადიცია. აჭარაში ამბობენ, რომ აუცილებელი საქორწინო ტრადიცია “სადილის მიტანის“ რიტუალი, რაც პატარძლის მშობლების სტუმრობას გულისხმობს სიძის ოჯახში სადილით და/ან ტკბილეულით, ნოესა და მის ქალიშვილთან არის დაკავშირებული: წარღვნის დროს ნოეს ერთი ქალი და სამი ვაჟი ჰყოლია. ხალხის გასამრავლებლად ნოეს გადაუწყვეტია, თავისი ქალის თავისდავე ვაჟზე მითხოვება. მაგრამ ნოეს ერთი ქალი ჰყავდა და სამი ვაჟი.⁴ საგონებელში ჩავარდნილს ღმერთმა მოუვლინა ჯებრაელი, რომელმაც უთხრა, რომ ერთ ოთახში დაემწყვდია თავისი ქალი ვირთან და ძაღლთან ერთად. მეორე დღეს თვით ნოეც კი ვეღარ არჩევდა, რომელი იყო თავისი ნამდვილი ქალი. თითო ვაჟს თითო ქალი დაუბრუნა და ქორწინის შემდეგ სათითაოდ ესტუმრა ვაჟებს სადილით. მამის შეკითხვაზე - როგორი ასულია, ვაჟს უბასუხია, კარგია, მაგრამ ცოტა მეტი ლაპარაკი უყვარსო. მიხვდა ნოე, რომ ეს იყო ძაღლი. ვირისგან წარმოშობილი ქალი მეტისმეტად ჯიუტი ყოფილა, ხოლო თავისი ნამდვილი ქალი - ყოველგვარი სიკეთით შემკული ქალი. ასე მიხვდა ნოე თავის ნამდვილი ასულის ვინაობას, ხოლო აჭარაში გავრცელებულ ტრადიციას - ქალიშვილთან სადილით სტუმრობას - სწორედ ამ გადმოცემასთან აკავშირებენ აჭარაში (ჯ. ნოლაიდელი, 1971, გვ. 61).

უნდა ითქვას, რომ მოცემული სიუჟეტი მხოლოდ ნარატივის სახით გვხვდება ჩრდილო-კავკასიურ ფოლკლორში, ოღონდ ნარატივად რჩება და აღარ გრძელდება საქორწინო ტრადიციად: ნოე მშენებლებს დაიქირავებს, ფული არ აქვს და ღმერთს სთხოვს, რომ მისი ძაღლი და ვირი ქალებად გადააქციოს. ალაში მომენტალურად აუსრულებს თხოვნას და ქალებს გაათხოვებს. დაღესტნურ ფოლკლორში სიძებთან მისული ნოე და მისი ცოლი საყვედურებს იღებენ ძაღლისა და ვირის ქმრებისგან და მადლობას საკუთარი ქალიშვილის ქმრისაგან (მ. ყურბანოვი, 2007, გვ. 250). აჭარულისგან განსხვავებით, დაღესტნურ ტრადიციაში ვერ ვხვდებით ქალიშვილთან სადილის მიტანის ტრადიციას.

მწყემსი დედაბრის მოტივი. აჭარულში ნუხ ფეილამბერი - ნოე წინასწარმეტყველი - უფლის მოვლენილი კაცია, რომელსაც ღმერთი გემის აშენებასა და დედალ-მამალი სულიერის გადარჩენას მოსთხოვს გემზე აყვანით. ნოე, რომელმაც არ იცის გემის შენება (ზღრ.: “წმინდა ნოე რა იცოდა, დაჯდა, თალა კიდობანი“), მოუხმობს ოსტატებს, მაღალ მთაზე აიყვანს და იქ დააწყებინებს გემის მშენებლობას. იქვე ახლოს არის ერთი დედაბერი, რომელსაც მეწველი ძროხა ჰყავს. როცა გაიგებს, რომ ზღვა უნდა გადმოვიდეს და ეს გემი ხსნის გემია, სთხოვს ოსტატებს, რომ არ დატოვონ ის გემის გარეთ. დედაკაცს ყოველდღე ძროხის რძე დაჰქონდა მათთან, მაგრამ კიდობანზე ასულთ დაავიწყდებოდათ დედაბერი. წარღვნის დასრულებისას კი დედაბერიც ცოცხალია და მისი ძროხაც (გ. მახარაშვილი, 2010, გვ. 270-277).

⁴ მრავალ ვარიანტში სამი ვაჟის ნაცვლად გვხვდება სამი უსტა - ხელოსანი, რომლებიც ნოეს კიდობანს აშენებდნენ. სამუშაოში წასახალისებლად ნოე სამივე ოსტატს თავისი ქალიშვილის მითხოვებას პპირდებდა; კიდობნის შენების დასრულებისთანავე ხელოსნები დანაპირების ასრულებას ითხოვენ. აჭარულ ლეგენდათა უმრავლესობაში გადმოცემულია ნოეს წუხილი მოსალოდნელი სიტყვის გატეხის გამო, მაგრამ სასწაულის ძალით, ოთახში თავის ქალთან ერთად დამწყვდეული ვირი და ძაღლიც ქალებად იქცევიან, მაგრამ ნოე ვერ არჩევს მათ შორის, რომელია მისი ნამდვილი ქალი. სწორედ ამის დასადგენად სტუმრობს თავის სიძეებს სადილითა და ტკბილეულით. ამასვე უკავშირდება მთქმელთა ეტიმოლოგიური კომენტარი სამი ტიპის ქალის არსებობის შესახებ - “ვირის სოი, ძაღლის სოი და ინსანოლი“ (თურქ. აღამიანის შვილი - გ. მახარაშვილი, 2010, გვ. 321).

მსგავსი სიუჟეტი გვხვდება ტაბასარანულ ლეგენდაში, რომელიც პარადოქსულ ფაქტს შეიცავს: ძუნწი დედაბერი, რომელიც ყველასთვის ავია, გაუმასპინძლდება სტუმრად მოსულ ნოეს. როდესაც ღმერთი წარლენას მოახდენს, 40 დღის შემდეგ ნოე ნახავს, რომ დედაბერი ცოცხალია და უვნებელი (ი. მურტუზალიევი, 2010, გვ. 184-185).

ნოეს ვაჟის მოტივი. ასევე თავისი სიკეთის გამო გადარჩება აჭარულ გადმოცემებში ნოეს ვაჟი ეჯალილე,⁵ რომელიც მამას გემის მშენებლობაში ეხმარებოდა სამშენებლო მასალის მოტანით, მაგრამ თავისი დიდი აღნაგობის გამო ვერ დაეტია გემზე. თუმცა ეს არ ნიშნავს, რომ ყველა აჭარულ ვარიანტში გადარჩება ნოეს ურჩი ვაჟი. უფრო ხშირად ის უარზეა, გაჰყვება ნოეს ხომალდზე და ილუპება თავისი ურწმუნოების გამო ისევე, როგორც მამის ურჩობით ილუპება ნოეს ერთ-ერთი ვაჟი ყურანში, რომელიც არ მიჰყვება მამას ხომალდზე და აპირებს, მთას შეაფაროს და ასე გადაირჩინოს თავი (ყურანი VI, 40-45). ტაბასარანულ ფოლკლორში კი გადაარჩენს ალაჰის ანგელოზი ჯებრაილი: ყველაფერი წყლით დაიფარა, ჯებრაილმა აიტაცა ნოეს ვაჟი თავისი ფრთებით და ხომალდზე დასვა (ი. მურტუზალიევი, 2010, გვ. 186).

ზოგიერთ ვარიანტში არა შვილი, არამედ შვილიშვილი “ბადიში“ ეწინააღმდეგება ბაბუას და ილუპება (გ. მახარაშვილი, 2010, გვ. 297). ეს შეიძლება იყოს ებრაული ფოლკლორის გამოძახილი, სადაც შიშველ ნოეს პოულობს არა მისი ვაჟი - ქამი, არამედ ქამის ვაჟი. სწორედ ის იწყევლება ნოეს მიერ და წყევლა არ ვრცელდება ქამზე, რაკი ის უკვე კურთხეულია მამისგან (მ. ვეისმანი, 1990, გვ. 138). აჭარული ჩანაწერი მნიშვნელოვანია კიდევ ერთი მოტივით. ნუხის ბადიშს ცოლ-შვილიც ჰყავდა და ისინიც მას მიჰყვებოდნენ, როცა მაღალ სერზე დაიწყო ასვლა: “წყალმა რომ წელამდინ მიაღწია, ბავშვი მხარზე შეისვა, მარა ქალი წეიქცა. შედგა ქალზე, რომ წყალმა არ დამფაროსო. ევდა წყალმა ყიაზე (კისერი). მაშინ ჩამეილო მხრიდან ბაღანა, ფეხებქვეშ ამეილო, ავმალდე კიდევო, მაგრამ წყალი თანდათან იმატებდა და ბოლოს დეიხრჩო“ (გ. მახარაშვილი, 2010, გვ. 298).⁶

⁵ ნოეს შვილის სახელის - ეჯალილეს ეტიმოლოგიას გ. მახარაშვილი თურქულ და არაბულ ენებში ეძებს და აღნიშნავს, რომ “ეჯელ“ ნიშნავს სიკვდილს, მიცვალებას, აღსასრულს (გ. მახარაშვილი, 2010, გვ. 293); “ეჯილ“ - გასამრჯელოს, მიზღვევას, საჩუქარს, “ეჯირლი“ - მაღლიერს (იქვე); “აჯარ“ - ღონიერს, ენერგიულს (გ. მახარაშვილი, 2010, გვ. 296). მკვლევრის აზრით, ძელია, დასაბუთებულად ითქვას, კონკრეტულად რომელი ფუძისგან არის ნაწარმოები ნოეს შვილის სახელი ეჯალილე, თუმცა აღნიშნავს, რომ ეს სიტყვა აჭარულ დიალექტში თურქულის გზით შემოსული და გავრცელებული იქნებოდა და რალაც ნიშნით ამ პერსონაჟის ხასიათსაც გადმოსცემდა (გ. მახარაშვილი, 2010, გვ. 297), ამიტომ ის შეიძლება წარმოადგენდეს ნოეს დაღუპული შვილის ფოლკლორულ ტრანსფორმაციასაც და მისი ღონიერების აღმნიშვნელ ეპითეტსაც.

⁶ ებრაული მიდრამის თანახმად, ბევრს არ სჯეროდა, რომ წარლენა მართლაც ყველაფერს წალეკავდა ირგვლივ. მათ ეგონათ, რომ შეძლებდნენ მიწიდან ამოსული წყლის შეჩერებას, თუკი საცობს დაუცობდნენ. ისინი იღებდნენ საკუთარ თოთო შვილებს და მათი სხეულით ავსებდნენ მიწის ნაპრალებს; როცა წყალი კვლავ მოდიოდა, ისინი მეორე ბავშვს დებდნენ იქ, მესამეს... ოღონდ საკუთარი თავი გადაერჩინათ (მ. ვეისმანი, 1990, გვ. 127).

გემის წაბილწვის მოტივი. როდესაც გემის მშენებლობა დასრულდა, ნოემ ხალხს მოუწოდა, ასულიყვნენ ზედ. ზოგმა არ დაუჭერა ნოეს, წავიდნენ და “გემი საპირპარემოთ გამოიყენეს და დასვარეს“ (ზ. თანდილავა, 1990, გვ. 96). ნოეს საჩივარზე ღმერთმა მის მოწინააღმდეგეებს ბლერი (მუნი) დამართა; მათ ქავილისგან სისხლი სდიოდათ. ღმერთმა ქავილის ერთადერთ წამლად ნოეს გემზე არსებულ ფეკალიებში განბანა დააწესა. მაშინ ყველა ავიდა გემზე და გაუსუფთავეს ნოეს თავისივე დასვრილი გემი.⁷ აღსანიშნავია, რომ გემის წაბილწვის მოტივი საკმაოდ გავრცელებულია არა მხოლოდ აჭარის ტერიტორიაზე, არამედ ისტორიული საქართველოს ტერიტორიაზე (თურქეთის რესპუბლიკაში) მცხოვრებ ჩვენებურებს შორის, მათ შორის ერთ-ერთი უკანასკნელი ჩანაწერი 2007 წელს გაკეთდა თინა შიოშვილის მიერ მურღულის ხეობის სოფ. ბაშქოიში. ტექსტი აბსოლუტურად იდენტურია აჭარული ვარიანტებისა (გ. მახარაშვილი, 2010, გვ. 263).

მოტივი გვხვდება ჩრდილო-კავკასიის ტერიტორიაზე ტაბასარანელთა ფოლკლორშიც, სოფ. პილიგში: ადამიანთა ურწმუნოება და უზნეობა იმდენად მომრავლდა, რომ მამა-შვილიც კი არ ინდობდა და ხოცავდა ერთმანეთს. როდესაც ნოემ გემი ააგო, მათ თავიათი ექსკრემენტებით დაუსვარეს ის. მაშინ ღმერთმა მათ მუნი შეჰყარა, რომელსაც ვერანაირი საშუალებით ვერ მკურნალობდნენ. ერთხელ, ნოეს კიდობანზე მოსასაქმებლად ასულ ერთ-ერთ მცხოვრებს ფეხი დაუცურდა და ყურებამდე ჩაეფლო განავალში. როდესაც ჩამოიბანა, მუნისგანაც განიკურნა. მან ამ წამლის შესახებ ყველას გააგებინა და ხალხი საკუთარ დანაშაულს მიხვდა. მათ შეიძჯერ გაწმინდეს ნოეს კიდობანი. ამის შემდეგ ღმერთი მოუწოდებს ნოეს, რომ მხოლოდ ისინი აიყვანოს ხომალდზე, ვისაც მისი სჯეროდა (ი. მურტუზალიევი, 2010, გვ. 186).

მოტივის წარმოშობას კი გ. მახარაშვილი ყურანს უკავშირებს, სადაც ნოეს კიდობანზე საუბრისას აღნიშნულია ერის თავკაცების ურწმუნოება, რომლებიც დასცინოდნენ ნოეს და მატყუარად და “ეშმაკისგან შეპყრობილად“ მოიხსენიებდნენ. მათ ნოეს წინააღმდეგ მოუგონებიათ “ხერხი მოწონებული“, ყურანში კი არ არის დაზუსტებული, თუ რა ხერხზეა საუბარი. მკვლევრის აზრით, ხალხის ფანტაზიამ, ქრისტიანული აპოკრიფების მსგავსად, ე. წ. ჰადისებით შეავსო ყურანისეული სიუჟეტი და გემის წაბილწვის ეპიზოდი სწორედ მათი განხალხურების გზით უნდა იყოს მიღებული (გ. მახარაშვილი, 2010, გვ. 264).

გაუმაძღარი გოლიათის მოტივი. აჭარის ზეპირსიტყვიერებაში არაერთ ვარიანტად გვხვდება მოტივი გაუმაძღარ ყუნულზე//ლუნჟეზე, რომელიც აღნაგობით ძალზე დიდი და ძლიერი იყო და გემის სამშენებლო მასალის მოტანაში ეხმარება ნოეს და ფიზიკურობასთან ერთად დაუოკებელი მადითაც

⁷ მესხურ ვარიანტში კიდობანში ბზარი სწორედ გემის ფეკალიებისგან გათავისუფლებისას გაჩნდა: “ურეებმა ნოეს გათლილი კიდობანი საფეხედ, “უბორნიად“ გამოიყენეს. ამ ურეებს მუნი შეეყარათ. მაშინ მაგათ თქვეს: - ეს რა არი, ალბათ წმინდა ადგილია, აქედან უნდა წავიდეთ, თორემ მუნი არ მოგვეცილდებაო. მოვიდა ბრძანება, რომ წარყვნა იქნება და ღმერთმა უთხრა ნოეს: - ნოე, აარჩიე დედალ-მამალი ყველა სულიერისგან და შეიყვანე კიდობანში. ურეები ადგენ და ხო ფხიკეს ეს კიდობანი, ცოტა გამოუტყდათ, მაშინ გველი დაეცო ამ ნახვრეტს და დაფარა. მერე 40 დღე და ღამე წვიმდა და ქვეყანა ზღვამ დაფარა (ოსუფა: 3821).

გამოირჩევა. გემის მასალის მოტანის საფასურად მან მოითხოვა კარგად დაენაყრებინათ. წავიდა ტყეში, მოგლიჯა ხეები, გზად კი ეშმაკი შეხვდა და შეაცდინა, რომ ნოე მას ატყუებდა, რადგან მხოლოდ ერთი ჯამი სადილი ჰქონდა. ყუნული უჯერებს ეშმაკს და გადაყრის ხეებს, ნოე კი მას მაინც დააბურებს, თუკი “ზისმილას“ (სახელითა ალაჰისა, მოწყალისა, მწყალობლისა) იტყვის. ყუნული ჯიუტობს, მაგრამ დათანხმდება. როდესაც ჯამს გაათავებს, ჯამი ისევ ივსება, სანამ ყუნული არ გამოძლება (გ. მახარაშვილი, 2010, გვ. 299-300). ის თავისი ფიზიკური სიდიდის გამო ვერ მოხვდება ნოეს კიდობანზე, მაგრამ იმ სიკეთისთვის, რომელიც კიდობნის მშენებლობაში მიიღო მასალის მიწოდებით, ყუნული გადარჩება (გ. მახარაშვილი, 2010, გვ. 303).

გაუმადლარი გოლიათის მოტივი გვხვდება ტაბასარანულ წარღვნის მითმაც: ნოეს სამშენებლოდ ხე მოაკლდება და გაუმადლარ უყს სთხოვს, მოუტანოს და დაჰპირდება მას, რომ დაანაყრებს. გზად უყს იბილისი (სატანა) შეხვდება და გადააყრევენ ხეებს, რადგან დაარწმუნებს, რომ ნოე იტყუება. როდესაც უყი ნოესთან დაბრუნდება, ნოე მას ორ-ნახევარ ჩურეკს (თურქ. პური) ჰპირდება, თუკი “ზისმილაჰს“ იტყვის. უყის გაცემას საზღვარი არა აქვს, რადგან დასანაყრებლად ნახევარი ჩურეკიც კი იმყოფინა (მ. ყურბანოვი, 2007, გვ. 252).

კვლევამ აჩვენა, რომ აჭარის ზეპირსიტყვიერებასა და ჩვენებურების ტრადიციაში გავრცელებული მოტივები ჩრდილოკავკასიურ ფოლკლორთან მეტ საერთოს პოულობს, ვიდრე ზოგადქართულ მოტივებთან. ამას, ცხადია, აჭარის ყოფა და ის გავლენა განაპირობებდა, რაც ყურანს ჰქონდა ფოლკლორზე. ყურანის ფოლკლორიზაცია ბიბლიის ფოლკლორიზაციის ანალოგიური მოვლენაა და, როგორც მოსალოდნელი იყო, აჭარული ფოლკლორი, ჩვენებურების ფოლკლორის მსგავსად, მუსლიმთა რელიგიური წიგნის ხალხურ ვერსიას წარმოადგენს.

დამოწმებული ლიტერატურა

- ბ. ბლეჩი, 2009** - Блеч Бенджамин, Долинер Рой, Загадка Микеланджело, Что скрывает Ватикан о Сикстинской капелле? М., 2009.
- მ. ვეისმანი, 1990** - Рабби Моше Вейсман, Мидраш рассказывает, Берешит I. Иерусалим: «Швут Ами», 1990.
- ზ. თანდილავა, 1990** - ფოლკლორული მასალები, შეკრება, გამოსაცემად მოამზადა და შენიშვნები დაურთო ზ. თანდილავამ, - სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ზეპირსიტყვიერება, X, თბ., 1990, გვ., 93-115.
- გ. მახარაშვილი, 2010** - გ. მახარაშვილი, წარღვნის მოტივი აჭარულ ფოლკლორში, ქართველი მუსლიმები თანამედროვეობის კონტექსტში, ბათ., 2010, გვ., 232-345.
- ი. მურტუზალიევი, 2010** - Муртузалиев Ю.М., Сюжеты о Всемирном потоке в фольклоре табасаранцев // Известия СОИГСИ, Школа молодых ученых, 2010, Вып. 4. С. 183 - 192.
- ჯ. ნოლაიდელი, 1971** - ჯ. ნოლაიდელი, ნარკვევები და ჩანაწერები, I, ბათ., 1971.

- ფოლკლორი, 1970** - ქართული ფოლკლორის ლექსიკონი, ტ. I, თბ., 1970.
შ. ფუტკარაძე, 1993 - შ. ფუტკარაძე, ჩვენებურების ქართული, ბათ., 1993.
მ. ყურბანოვი, 2007 - Курбанов М. М. Табасаран в мифах, преданиях, легендах и притчах. Махачкала, 2007.
თსუფა - თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფოლკლორის არქივი.

ETER INTSKIRVELI

THE LEGEND OF THE BIBLICAL FLOOD IN THE FOLK TRADITIONS OF ADZHARIA AND IN GEORGIAN POPULATION OF TURKEY

Surprisingly enough, the motive of the Biblical Flood in Georgian folklore is the most widespread in Adzharia. This is, naturally, due to the fact that this region of Georgia is located close to the sea.

While in various regions of Georgia the motives related to Noah's Arc exist chiefly in the form of narrative, in the folklore and ethnographic material of Adzharia it is found not only as narrative, but also in rituals and folk traditions.

One of such traditions is related to a spring meal – Ashura, which is derived from the Biblical story of Noah cooking soup with the remaining seeds and feeding the creatures in the Arc. In Achara the dish is made of about 40 species of plant seeds. Another ritual related to Noah's Arc is Adzharian wedding tradition when the bride's parents visit the groom's family, bringing some sweets as a gift.